INTERNATIONAL EJER 2018 CONGRESS

V^th INTERNATIONAL EURASIAN EDUCATIONAL RESEARCH CONGRESS

BİLDİRİ ÖZETLERİ KİTABI

EJERCONGRESS 2018 CONFERENCE PROCEEDINGS

2-5 Mayıs 2018

Akdeniz Üniversitesi

2-5 May 2018

Akdeniz University

ANI yayıncılık

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ 1982 ANTALYA

EJER

Vth INTERNATIONAL EURASIAN EDUCATIONAL RESEARCH CONGRESS

BİLDİRİ ÖZETLERİ KİTABI

EJERCONGRESS 2018 CONFERENCE PROCEEDINGS

2-5 Mayıs 2018

Akdeniz Üniversitesi

2-5 May 2018

Akdeniz University

ANI YAYINCILIK

ANKARA

V[th] INTERNATIONAL EURASIAN EDUCATIONAL RESEARCH CONGRESS

EJERCONGRESS 2018 BİLDİRİ ÖZETLERİ KİTABI

EJERCONGRESS 2018 CONFERENCE PROCEEDINGS

Anı Yayıncılık
Kızılırmak Sokak 10/A
Bakanlıklar / Ankara
Basım tarihi : 15 Haziran 2018
Tel : 0 312 425 81 50 pbx
Fax : 0 312 425 81 11
info @aniyayincilik.com.tr
ejercongress2018gmail.com
www.http://.aniyayincilik.com.tr

ISBN: 978-605-170-218-6

Kongre Onursal Başkanları

Prof. Dr. Mustafa ÜNAL, Akdeniz Üniversitesi Rektörü
Prof. Dr. Veysel SÖNMEZ, EJER Kurucu Editörü

Kongre Başkanları

Prof. Dr. Mehmet CANBULAT, Akdeniz Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dekanı
Doç.Dr. Şakir ÇINKIR, EJER Editörü

Düzenleme Kurulu Başkanları

Doç. Dr. Bayram BIÇAK, Akdeniz Üni. Eğitim Fakültesi Dekan Yardımcısı
Doç. Dr. Bekir DİREKÇİ, Akdeniz Üni. Eğitim Fakültesi Dekan Yardımcısı

Kongre Genel Sekreteri

Dilek ERTUĞRUL, EJER

Düzenleme Kurulu Üyeleri

Prof. Dr. Ali Sabancı
Prof. Dr. Erdoğan Köse
Prof. Dr. Hilmi DEMİRKAYA
Prof. Dr. İlhan Günbayı
Prof. Dr. Mehmet Canbulat
Prof. Dr. Mualla Aksu
Doç. Dr. Ahmet Zeki Güven
Doç. Dr. Alper Sinan
Doç. Dr. Binnur İlter Genç
Doç. Dr. Kemal Kayıkçı
Doç. Dr. Esme Hacıeminoğlu
Doç. Dr. Fatma Ünal
Doç. Dr. Sakine Gülfem Çakır
Doç. Dr. Ramazan Karataş
Doç. Dr. Sait Bulut
Doç. Dr. Süleyman Karataş
Yrd. Doç. Dr. Arzu Taşdelen Karçkay
Yrd. Doç. Dr. Ayşenur Kutluca Canbulat
Yrd. Doç. Dr. Eren Vural
Yrd. Doç. Dr. Güçlü Şekercioğlu
Yrd. Doç. Dr. Hakan Kogar
Yrd. Doç. Dr. Mevlüt Gülmez
Yrd. Doç. Dr. Nesrin Diler Sönmez
Yrd. Doç. Dr. Ömür Gürel SELİMOĞLU
Yrd. Doç. Dr. Şerife Koza Çiftçi
Yrd. Doç. Dr. Türkan Aksu
Ar. Gör. Abdulkadir Kurt
Ar. Gör. Ayşe Bilicioğlu
Ar. Gör. Bilal Şimşek
Ar. Gör. Burak Asma
Ar. Gör. Emine Ela Kök
Ar. Gör. Emre Kayasandık
Ar. Gör. Merve Ayvalı
Ar. Gör. Merve Türk
Ar. Gör. Nazike Avcı
Ar. Gör. Orhan Ünal
Öğ Gör. Seval Apaydın

Bilim Kurulu

Prof. Dr. Abbas TÜRNÜKLÜ
Prof. Dr. Abdurrahman TANRIÖĞEN
Prof. Dr. Abdülkadir MASKAN
Prof. Dr. Adil TÜRKOĞLU
Prof. Dr. Adnan ERKUŞ
Prof. Dr. Ahmet DUMAN
Prof. Dr. Ahmet İlhan ŞEN
Prof. Dr. Ahmet Zafer GÖKÇAKAN
Prof. Dr. Alev ÖNDER
Prof. Dr. Ali SABANCI
Prof. Dr. Ali TAŞKIN
Prof. Dr. Ali BÜLBÜL
Prof. Dr. Ali Günay BALIM
Prof. Dr. Ali İlker GÜMÜŞELİ
Prof. Dr. Ali Osman ALAKUŞ
Prof. Dr. Ali Osman GÜNDOĞAN
Prof. Dr. Ali Osman ÖZTÜRK
Prof. Dr. Ali TAŞ
Prof. Dr. Alim KAYA
Prof. Dr. Anita PIPERE, Daugavpils, LATVIA
Prof. Dr. Arda ARIKAN
Prof. Dr. Arif SARIÇOBAN
Prof. Dr. Asuman DUATEPE PAKSU
Prof. Dr. Atilla CAVKAYTAR
Prof. Dr. Ayhan YILMAZ
Prof. Dr. Ayla OKTAY
Prof. Dr. Aysel KÖKSAL AKYOL
Prof. Dr. Ayşe KIRAN
Prof. Dr. Ayşe BALCI KARABOĞA
Prof. Dr. Ayşe ESRA ASLAN
Prof. Dr. Ayşe Rezan ÇEÇEN EROĞUL
Prof. Dr. Ayşegül DALOĞLU
Prof. Dr. Ayşen BAKİOĞLU
Prof. Dr. Ayten GENÇ
Prof. Dr. Beatrice ADEARA
Prof. Dr. Belma HANEDAR
Prof. Dr. Belma TUĞRUL
Prof. Dr. Berrin AKMAN
Prof. Dr. Binnur YEŞİLYAPRAK
Prof. Dr. Birgit PEPIN, Sor
Prof. Dr. Buket AKKOYUNLU
Prof. Dr. Bülbin SUCUOĞLU
Prof. Dr. Cahit KAVCAR
Prof. Dr. Celal BAYRAK
Prof. Dr. Çavuş ŞAHİN
Prof. Dr. Danny WYFFELS
Prof. Dr. David BRIDGES
Prof. Dr. Derin ATAY
Prof. Dr. Didem Müge SİYEZ
Prof. Dr. Dursun DİLEK
Prof. Dr. Efe AKBULUT
Prof. Dr. Ekber TOMUL
Prof. Dr. Elif ÜSTÜN
Prof. Dr. Emine AHMETOĞLU
Prof. Dr. Emine KOLAÇ
Prof. Dr. Erdal TOPRAKÇI
Prof. Dr. Erdinç DURU
Prof. Dr. Erdoğan Köse
Prof. Dr. Erol KUYURTAR
Prof. Dr. Erten GÖKÇE
Prof. Dr. Esmahan AĞAOĞLU
Prof. Dr. F. Çağlayan DİNÇER
Prof. Dr. Fatma AÇIK
Prof. Dr. Fatma ÇELİKKAYAPINAR
Prof. Dr. Fatma HAZIR BIKMAZ
Prof. Dr. Fidan KORKUT OWEN
Prof. Dr. Figen ÇOK
Prof. Dr. Filiz BİLGE
Prof. Dr. Firdevs GÜNEŞ
Prof. Dr. Fulya Öztaş
Prof. Dr. Funda ACARLAR
Prof. Dr. Gabil Adilov
Prof. Dr. Gelengül HAKTANIR
Prof. Dr. Gery McNamara
Prof. Dr. Gıyasettin DEMİRHAN
Prof. Dr. Gökay YILDIZ
Prof. Dr. Gölge SEFEROĞLU
Prof. Dr. Gönül AKÇAMETE
Prof. Dr. Gülden UYANIK BALAT
Prof. Dr. Günseli YILDIRIM
Prof. Dr. Hakan Sert
Prof. Dr. Handan Asude BAŞAL
Prof. Dr. Hasan ARSLAN
Prof. Dr. Hasan COŞKUN
Prof. Dr. Hasan PEKMEZCİ
Prof. Dr. Hasan Hüseyin AKSOY
Prof. Dr. Hatice Ferhan ODABAŞI
Prof. Dr. Hatice Nur ERKIZA
Prof. Dr. Hayri ERTAN
Prof. Dr. Hediye Şule AYCAN
Prof. Dr. Hilmi DEMİRKAYA
Prof. Dr. Hülya GÜR
Prof. Dr. Hüseyin Gazi TOPDEMİR
Prof. Dr. Hüseyin KIRAN
Prof. Dr. İbrahim GÜNER
Prof. Dr. İbrahim YILDIRIM
Prof. Dr. İlhan GÜNBAYIR
Prof. Dr. İnayet AYDIN
Prof. Dr. İsmail AYDOĞAN
Prof. Dr. İsmail Hakkı DEMİRCİOĞLU
Prof. Dr. İsmail Hakkı ERTEN
Prof. Dr. İsmail Hakkı MİRİCİ
Prof. Dr. İzzet GÖRGEN
Prof. Dr. Jale ÇAKIROĞLU
Prof. Dr. Joe OHARA
Prof. Dr. Jordanescu EUGEN
Prof. Dr. Kürşat EĞİLMEZ
Prof. Dr. Kürşat YILMAZ
Prof. Dr. Kerim GÜNDOĞDU
Prof. Dr. Lale ALTINKURT
Prof. Dr. Levent TURAN
Prof. Dr. Leyla HARPUTLU
Prof. Dr. Mehmet ARSLAN
Prof. Dr. Mehmet BEKDEMİR

Prof. Dr. Mehmet CANBULAT
Prof. Dr. Mehmet DEMİREZEN
Prof. Dr. Mehmet ELGÜN
Prof. Dr. Mehmet GÜNAY
Prof. Dr. Mehmet GÜVEN
Prof. Dr. Mehmet KÜÇÜK
Prof. Dr. Mehmet Halil SOLAK
Prof. Dr. Mehtap ÇAKAN
Prof. Dr. Melek KALKAN
Prof. Dr. Mithat AYDIN
Prof. Dr. Mualla AKSU
Prof. Dr. Mukaddes ERDEM
Prof. Dr. Murat ÖZBAY
Prof. Dr. Musa DİKMENLİ
Prof. Dr. Mustafa BULUŞ
Prof. Dr. Mustafa ÇELİKTEN
Prof. Dr. Mustafa GÜNDÜZ
Prof. Dr. Mustafa SÖZBİLİR
Prof. Dr. Mustafa Volkan COŞKUN
Prof. Dr. Mübeccel Sara GÖNEN
Prof. Dr. Münevver ÇETİN
Prof. Dr. Necati CEMALOĞLU
Prof. Dr. Nergüz Bulut SERİN
Prof. Dr. Neriman ARAL
Prof. Dr. Nevide DELLAL
Prof. Dr. Nevin SAYLAN
Prof. Dr. Nizamettin KOÇ
Prof. Dr. Nihat AYCAN
Prof. Dr. Nilgün METİN
Prof. Dr. Nuray SENEMOĞLU
Prof. Dr. Nurettin ŞAHİN
Prof. Dr. Nuri DOĞAN
Prof. Dr. Nükhet DEMİRTAŞLI
Prof. Dr. Oğuz ÖZDEMİR
Prof. Dr. Orhan KARAMUSTAFAOĞLU
Prof. Dr. Osman TİTREK
Prof. Dr. Oya Gülendam ERSEVER
Prof. Dr. Ozana URAL
Prof. Dr. Özgür Erdur BAKER
Prof. Dr. Ragıp ÖZYÜREK
Prof. Dr. Ramazan SEVER
Prof. Dr. Refik BALAY
Prof. Dr. Rengin ZEMBAT
Prof. Dr. Rıfat MİSER
Prof. Dr. Ruhi SARPKAYA
Prof. Dr. Sadegül AKBABA ALTUN
Prof. Dr. Sadık KARTAL
Prof. Dr. Sadi SEFEROĞLU
Prof. Dr. Salih UŞUN
Prof. Dr. Savaş BAŞTÜRK
Prof. Dr. Sebahattin ÇEVİKBAŞ
Prof. Dr. Sedat SEVER
Prof. Dr. Seher BALCI ÇELİK
Prof. Dr. Seher SEVİM
Prof. Dr. Selahattin DİLİDÜZGÜN
Prof. Dr. Selahattin GELBAL
Prof. Dr. Sema BATU
Prof. Dr. Semra ERKAN
Prof. Dr. Semra SUNGUR
Prof. Dr. Serap NAZLI
Prof. Dr. Seval FER
Prof. Dr. Sevgi KÜÇÜKER
Prof. Dr. Sezgin VURAN
Prof. Dr. Şenel Poyrazlı
Prof. Dr. Sibel GÜNEYSU
Prof. Dr. Sinan ERTEN
Prof. Dr. Soner YILDIRIM
Prof. Dr. Söngül TÜMKAYA
Prof. Dr. Süleyman İNAN
Prof. Dr. Süleyman Solak
Prof. Dr. Sven PERSSON
Prof. Dr. Şule Bayraktar
Prof. Dr. Şükran TOK
Prof. Dr. Teoman KESERCİOĞLU
Prof. Dr. Tevhide KARGIN
Prof. Dr. Theo WUBBELS
Prof. Dr. Tohit GÜNEŞ
Prof. Dr. Tuğba YANPAR YELKEN
Prof. Dr. Türkan ARGON
Prof. Dr. Uğur SAK
Prof. Dr. Ursula CASANOVA
Prof. Dr. Vedat ÖZSOY
Prof. Dr. Yasemin BAYYURT
Prof. Dr. Yasemin Karaman KEPENEKÇİ
Prof. Dr. Yasemin KIRKGÖZ
Prof. Dr. Yasemin Koçak USLUEL
Prof. Dr. Yaşare AKTAŞ ARNAS
Prof. Dr. Yavuz AKPINAR
Prof. Dr. Yeter ŞAHİNER
Prof. Dr. Yeşim ÇAPA AYDIN
Prof. Dr. Yeşim FAZLIOĞLU
Prof. Dr. Yıldız GÜVEN
Prof. Dr. Yusif MAMMADOV
Prof. Dr. Yusuf BUDAK
Prof. Dr. Yüksel KAVAK
Prof. Dr. Zekeriya GÜNEY
Prof. Dr. Zekeriya NARTGÜL
Prof. Dr. Zeynep Deniz YÖNDEM
Prof. Dr. Zuhal OKAN
Doç. Dr. Abdullah UĞUR
Doç. Dr. Abdurrahman ŞAHİN
Doç. Dr. Abdülkadir ERDOĞAN
Doç. Dr. Adnan KAN
Doç. Dr. Adnan KÜÇÜKOĞLU
Doç. Dr. Ahmet Erdoğan
Doç. Dr. Ahmet Naci ÇOKLAR
Doç. Dr. Ahu ARICIOĞLU
Doç. Dr. Ali DELİCE
Doç. Dr. Ali ERSOY
Doç. Dr. Ali ESGİN
Doç. Dr. Ali Fuat ARICI
Doç. Dr. Ali MEYDAN
Doç. Dr. Ali ÜNAL
Doç. Dr. Ali YILDIZ
Doç. Dr. Alper ÇİLTAŞ
Doç. Dr. Alper SİNAN
Doç. Dr. Aslı UZ BAŞ
Doç. Dr. Asım ÇİVİTÇİ
Doç. Dr. Asiye İVRENDİ
Doç. Dr. Asiye TOKER GÖKÇE

Doç. Dr. Atılgan ERÖZKAN
Doç. Dr. Atilla YILDIRIM
Doç. Dr. Ayalp Talun İNCE
Doç. Dr. Aycan Çiçek SAĞLAM
Doç. Dr. Aydın BALYER
Doç. Dr. Ayfer ŞAHİN
Doç. Dr. Ayhan Kürşat ERBAŞ
Doç. Dr. Aylin CAM
Doç. Dr. Aynur BOZKURT BOSTANCI
Doç. Dr. Ayperi DİKİCİ SIĞIRTMAÇ
Doç. Dr. Ayse ÇİFTÇİ
Doç. Dr. Ayse MEMİŞ
Doç. Dr. Aysen Esen ÇOBAN
Doç. Dr. Ayşe OĞUZ ÜNVER
Doç. Dr. Ayşegül Amanda YEŞİLBURSA
Doç. Dr. Ayşenur Büyükgöze Kavas
Doç. Dr. Aytunga OĞUZ
Doç. Dr. Bahadır ERİŞTİ
Doç. Dr. Bahadır YANIK
Doç. Dr. Bahadır YILDIZ
Doç. Dr. Bahar DEMİR
Doç. Dr. BAKİ DUY
Doç. Dr. Banu Altunay Arslantekin
Doç. Dr. Bayram AŞILIOĞLU
Doç. Dr. Bayram BAŞ
Doç. Dr. Bayram BIÇAK
Doç. Dr. Bayram ÇETİN
Doç. Dr. Bayram TAY
Doç. Dr. Behçet ÖZNACAR
Doç. Dr. Bekir DİREKÇİ
Doç. Dr. Bilal DUMAN
Doç. Dr. Bilge CAN
Doç. Dr. Bilge Uzun
Doç. Dr. Binnur GENÇ İLTER
Doç. Dr. Binnur İlter GENÇ
Doç. Dr. Birsen DOĞAN
Doç. Dr. Buket YAKMACI GÜZEL
Doç. Dr. Burcu Şenler
Doç. Dr. Bülent AYDOĞDU
Doç. Dr. Bülent ÇETİNKAYA
Doç. Dr. Canan ASLAN
Doç. Dr. Celal Tayyar UĞURLU
Doç. Dr. Cem Ali Gizir
Doç. Dr. Cem BALÇIKANLI
Doç. Dr. Cem GÜZELLER
Doç. Dr. Cemal Ergin EKİNCİ
Doç. Dr. Cemalettin İPEK
Doç. Dr. Cengiz ŞAHİN
Doç. Dr. Cevat ELMA
Doç. Dr. Coşkun KÜÇÜKTEPE
Doç. Dr. Çağlar ÇAĞLAR
Doç. Dr. Çetin TÜRKYILMAZ
Doç. Dr. Çığıl Aykut
Doç. Dr. Demet YAYLI
Doç. Dr. Derya ASI
Doç. Dr. Derya YAYLI
Doç. Dr. Dilek ÇELİKLER
Doç. Dr. Dilek Gençtanırım Kurt
Doç. Dr. Dilek TANIŞLI
Doç. Dr. Dilek Yelda KAĞNICI
Doç. Dr. Duygu SÖNMEZ
Doç. Dr. Eda ÜSTÜNEL
Doç. Dr. Ekrem Levent İlhan
Doç. Dr. Elif ÇELEBİ ÖNCÜ
Doç. Dr. Elif Sazak PINAR
Doç. Dr. Elif TÜRNÜKLÜ
Doç. Dr. Elvan ŞAHİN
Doç. Dr. Emre ÜNAL
Doç. Dr. Eray ÇELİK
Doç. Dr. Erkut KONTER
Doç. Dr. Erhan Ertekin
Doç. Dr. Ersen Yazıcı
Doç. Dr. Esin ATAV
Doç. Dr. Esma Buluş KIRIKKAYA
Doç. Dr. Esme HACIEMİNOĞLU
Doç. Dr. F. Ebru İKİZ
Doç. Dr. Fatma ÖZMEN
Doç. Dr. Fatma ÇALIŞANDEMİR
Doç. Dr. Fatma SUSAR KIRMIZI
Doç. Dr. Fatma ÜNAL
Doç. Dr. Figen ERSOY
Doç. Dr. Filiz KABAPINAR
Doç. Dr. Firdevs SAVİ ÇAKAR
Doç. Dr. Füsun ALACAPINAR
Doç. Dr. Funda NAYIR
Doç. Dr. Gaye TUNCER TEKSÖZ
Doç. Dr. Gökhan ÇETİNKAYA
Doç. Dr. Gül ÜNAL ÇOBAN
Doç. Dr. Gülden Uyanık BALAT
Doç. Dr. Gülfem Sezen BALÇIKANLI
Doç. Dr. Gürcü Koç ERDAMAR
Doç. Dr. Gürsoy AKÇA
Doç. Dr. Hacer Hande UYSAL
Doç. Dr. Hakan ATILGAN
Doç. Dr. Hakan ÜLPER
Doç. Dr. Halise Pelin KARASU
Doç. Dr. Hamit YOKUŞ
Doç. Dr. Harun ŞAHİN
Doç. Dr. Hasan BAĞCI
Doç. Dr. Hasan DEMİRTAŞ
Doç. Dr. Hasan GÜRGÜR
Doç. Dr. Hasan HALUK ERDEM
Doç. Dr. Hatice AKKOÇ
Doç. Dr. Hatice BAKKALOĞLU
Doç. Dr. Hatice BEKİR
Doç. Dr. Hatice ODACI
Doç. Dr. Hilal AKTAMIŞ
Doç. Dr. Hülya ŞAHİN BALTACI
Doç. Dr. Hünkar KORKMAZ
Doç. Dr. Hüseyin KÜÇÜKÖZER
Doç. Dr. Hüseyin YOLCU
Doç. Dr. Işıl Kabakçı YURDAKUL
Doç. Dr. İlhan KARATAŞ
Doç. Dr. İlhan YALÇIN
Doç. Dr. İlke EVİN GENCEL
Doç. Dr. İlknur Çifci TEKİNARSLAN
Doç. Dr. İsmail HAKKI KIZILOLUK
Doç. Dr. Kadir BEYCİOĞLU
Doç. Dr. Kamile DEMİR
Doç. Dr. Kasım YILDIRIM

Doç. Dr. Kaya YILDIZ
Doç. Dr. Kaya YILMAZ
Doç. Dr. Kazım ÇELİK
Doç. Dr. Kemal KAYIKÇI
Doç. Dr. Kemal Sinan ÖZMEN
Doç. Dr. Kenan ÖZCAN
Doç. Dr. Kürşat YENİLMEZ
Doç. Dr. Kürşad YILMAZ
Doç. Dr. Levent MERCİN
Doç. Dr. Lütfi ÜREDİ
Doç. Dr. Maide ORÇAN
Doç. Dr. Martha LASH
Doç. Dr. Mehmet AÇIKALIN
Doç. Dr. Mehmet Akif OCAK
Doç. Dr. Mehmet Ali AKINCI
Doç. Dr. Mehmet Fatih ÖZMANTAR
Doç. Dr. Mehmet TEYFUR
Doç. Dr. Melek ÇAKMAK
Doç. Dr. Melek DEMİREL
Doç. Dr. Meliha YILMAZ
Doç. Dr. Mine ALADAĞ
Doç. Dr. Murat ÖZDEMİR
Doç. Dr. Murat BALKIS
Doç. Dr. Mustafa Bahşi
Doç. Dr. Mustafa Doğru
Doç. Dr. Mustafa Levent İNCE
Doç. Dr. Mustafa ÖZMUSUL
Doç. Dr. Mustafa Sami TOPÇU
Doç. Dr. Nebil REYHANİ
Doç. Dr. Necdet AYKAÇ
Doç. Dr. Necdet KONAN
Doç. Dr. Necmi GÖKYER
Doç. Dr. Nermin ÖNER KORUKLU
Doç. Dr. Nesrin ÖZDENER
Doç. Dr. Neşe TERTEMİZ
Doç. Dr. Nihat ŞAD
Doç. Dr. Nihan DEMİRKASIMOĞLU
Doç. Dr. Nil DUBAN
Doç. Dr. Nilgün Açık ÖNKAŞ
Doç. Dr. Nilgün SEÇKEN
Doç. Dr. Nilgün YENİCE
Doç. Dr. Nilgün TAŞTAN
Doç. Dr. Nurgül Akmanoğlu
Doç. Dr. Oktay Aslan
Doç. Dr. Oylum AKKUŞ
Doç. Dr. Ömer ADIGÜZEL
Doç. Dr. Ömer Faruk TUTKUN
Doç. Dr. Özcan DOĞAN
Doç. Dr. Özgür YILDIZ
Doç. Dr. Özlem KARAIRMAK
Doç. Dr. Özlem Tagay
Doç. Dr. Paşa Tevfik CEPHE
Doç. Dr. Pınar SARPKAYA
Doç. Dr. Ramazan KARATAŞ
Doç. Dr. Recep ERCAN
Doç. Dr. Rüyam KÜÇÜKSÜLEYMANOĞLU
Doç. Dr. Sabahat BURAK
Doç. Dr. Sabahattin DENİZ
Doç. Dr. Sabri SİDEKLİ
Doç. Dr. Sait AKBAŞLI
Doç. Dr. Sait BULUT
Doç. Dr. Sait ULUÇ
Doç. Dr. Salih Paşa MEMİŞOĞLU
Doç. Dr. Sakine Gülfem ÇAKIR
Doç. Dr. Sedat IŞIKLI
Doç. Dr. Sedat UÇAR
Doç. Dr. Sedef CANBAZOĞLU BİLİCİ
Doç. Dr. Serap EMİR
Doç. Dr. Seval ERDEN
Doç. Dr. Sevgi ÖZGÜNGÖR
Doç. Dr. Sevinc ALİYEVA
Doç. Dr. Sinan Ayan
Doç. Dr. Sinem Seze Evcan
Doç. Dr. Süleyman CAN
Doç. Dr. Şahin KESİCİ
Doç. Dr. Şakir ÇINKIR
Doç. Dr. Şendil CAN
Doç. Dr. Şengül S. ANAGÜN
Doç. Dr. Şerife YÜCESOY
Doç. Dr. Şevki KÖMÜR
Doç. Dr. Şükrü ADA
Doç. Dr. Şükran DİLİDÜZGÜN
Doç. Dr. Tuğba Sarı
Doç. Dr. Turan Akman ERKILIÇ
Doç. Dr. Tuncay AKÇADAĞ
Doç. Dr. Tuncay ÖĞRETMEN
Doç. Dr. Tülin GÜLER
Doç. Dr. Türkan Doğan
Doç. Dr. Türkay Nuri TOK
Doç. Dr. Ümit ŞAHBAZ
Doç. Dr. Tuğba ÇELİK
Doç. Dr. Vural HOŞGÖRÜR
Doç. Dr. Yahya ALTINKURT
Doç. Dr. Yalçın YALAKİ
Doç. Dr. Yaşar KONDAKÇI
Doç. Dr. Yagut ALİYEVA
Doç. Dr. Yılmaz TONBUL
Doç. Dr. Yusuf ŞAHİN
Doç. Dr. Yücel KABAPINAR
Doç. Dr. Uğur AKIN
Doç. Dr. Vesile ALKAN
Doç. Dr. Yasemin Ergenekon
Doç. Dr. Zeliha YAZICI
Doç. Dr. Zeynep Karataş
Yrd. Doç. Dr. A. Cenden KARAMAN
Yrd. Doç. Dr. Abbas ERTÜRK
Yrd. Doç. Dr. Abdullah Cem ÖZAL
Yrd. Doç. Dr. Abdullah Mert
Yrd. Doç. Dr. Ahmet Cihangir
Yrd. Doç. Dr. Ahmet Zeki GÜVEN
Yrd. Doç. Dr. Ali Gürsan SARAÇ
Yrd. Doç. Dr. Ali KIŞ
Yrd. Doç. Dr. Ali ÖZKAYA
Yrd. Doç. Dr. Ali Serdar SAĞKAL
Yrd. Doç. Dr. Ahmet BAŞAL
Yrd. Doç. Dr. Arslan BAYRAM
Yrd. Doç. Dr. Arzu Karçkay TAŞDELEN
Yrd. Doç. Dr. Aslı TAYLI
Yrd. Doç. Dr. Aylin ÇAM
Yrd. Doç. Dr. Aynur BİLİR

Yrd. Doç. Dr. Aysel Esen ÇOBAN
Yrd. Doç. Dr. Ayşe YENİLMEZ
Yrd. Doç. Dr. Ayşegül BAYRAKTAR
Yrd. Doç. Dr. Ayşegül Derman
Yrd. Doç. Dr. Ayşenur Kutluca Canbulat
Yrd. Doç. Dr. Ayten Kiriş AVAROĞULLARI
Yrd. Doç. Dr. Baki ŞAHİN
Yrd. Doç. Dr. Behsat Savaş
Yrd. Doç. Dr. Berna ARSLAN
Yrd. Doç. Dr. Berna AYGÜN
Yrd. Doç. Dr. Berna GÜCÜM
Yrd. Doç. Dr. Beyza Kapçak IŞIKSUNGUR
Yrd. Doç. Dr. Birsel AYBEK
Yrd. Doç. Dr. Buket Korkut RAPTİS
Yrd. Doç. Dr. Burcu AKHUN
Yrd. Doç. Dr. Burcu ŞENLER
Yrd. Doç. Dr. Burçak BOZ
Yrd. Doç. Dr. Canan KOÇ
Yrd. Doç. Dr. Cenk AKBIYIK
Yrd. Doç. Dr. Cem Sinan Arslan
Yrd. Doç. Dr. Cihat DEMİR
Yrd. Doç. Dr. Çetin ERDOĞAN
Yrd. Doç. Dr. Çiğdem Aldan KARADEMİR
Yrd. Doç. Dr. Demet BARAN BULUT
Yrd. Doç. Dr. Deniz GÜLLEROĞLU
Yrd. Doç. Dr. Didem AKYÜZ
Yrd. Doç. Dr. Didem ÇETİN
Yrd. Doç. Dr. Dilruba Kürüm YAPICIOĞLU
Yrd. Doç. Dr. Elvan GÜNEL
Yrd. Doç. Dr. Emine ÇİL
Yrd. Doç. Dr. Emre EV ÇİMEN
Yrd. Doç. Dr. Engin ADER
Yrd. Doç. Dr. Enver YOLCU
Yrd. Doç. Dr. Erdal KÜÇÜKER
Yrd. Doç. Dr. Eren VURAL
Yrd. Doç. Dr. Erkan ÇER
Yrd. Doç. Dr. Erkan KIRAL
Yrd. Doç. Dr. Erkan TABANCALI
Yrd. Doç. Dr. Erol ÖZÇELİK
Yrd. Doç. Dr. Ertuğ CAN
Yrd. Doç. Dr. Evrim Çetinkaya Yıldız
Yrd. Doç. Dr. Evrim ERBİLGİN
Yrd. Doç. Dr. Eylem Dayı
Yrd. Doç. Dr. Ezgi Toplu Demirtaş
Yrd. Doç. Dr. Fatma Özlem SAKA
Yrd. Doç. Dr. Fatma TEZCAN
Yrd. Doç. Dr. Fatoş KORKMAZ
Yrd. Doç. Dr. Ferhan GÜNDÜZ
Yrd. Doç. Dr. Feride ÖZYILDIRIM GÜMÜŞ
Yrd. Doç. Dr. Filiz AKAR
Yrd. Doç. Dr. Gamze ABUR
Yrd. Doç. Dr. Gamze SART
Yrd. Doç. Dr. Gökçe GÖKALP
Yrd. Doç. Dr. Gökhan ARASTAMAN
Yrd. Doç. Dr. Gökhan Atik
Yrd. Doç. Dr. Göksu Gözen ÇITAK
Yrd. Doç. Dr. Güçlü ŞEKERCİOĞLU
Yrd. Doç. Dr. Gözdegül ARIK KARAMIK
Yrd. Doç. Dr. Gülce COŞKUN ŞENTÜRK
Yrd. Doç. Dr. Gülenaz SELÇUK
Yrd. Doç. Dr. Gülfem Sarpkaya AKTAŞ
Yrd. Doç. Dr. Güliz AYDIN
Yrd. Doç. Dr. Güliz Karaarslan Semiz
Yrd. Doç. Dr. Gülten KOÇ
Yrd. Doç. Dr. Gülsüm AKYOL
Yrd. Doç. Dr. Hale KOÇER
Yrd. Doç. Dr. Hakan IŞIK
Yrd. Doç. Dr. Halim ÇAVUŞOĞLU
Yrd. Doç. Dr. Halise Kader AYATA
Yrd. Doç. Dr. Halit KARALAR
Yrd. Doç. Dr. Handan GÜNEŞ
Yrd. Doç. Dr. Hasan Hüseyin AKSU
Yrd. Doç. Dr. Hatice FIRAT
Yrd. Doç. Dr. Hülya ERCAN
Yrd. Doç. Dr. Hülya ERTAŞ
Yrd. Doç. Dr. İdil Aksöz Efe
Yrd. Doç. Dr. İdris KAYA
Yrd. Doç. Dr. İlker CIRIK
Yrd. Doç. Dr. Jacqueline GUSTAFSON
Yrd. Doç. Dr. Levent YAYCI
Yrd. Doç. Dr. Kaan Zülfikar DENİZ
Yrd. Doç. Dr. Kevser BAYKARA
Yrd. Doç. Dr. Levent ŞENYÜZ
Yrd. Doç. Dr. Mehmet Ulaş
Yrd. Doç. Dr. Melek ALTIPARMAK KARAKUŞ
Yrd. Doç. Dr. Meltem GÖNDEN
Yrd. Doç. Dr. Melihan Ünlü
Yrd. Doç. Dr. Metin AŞÇI
Yrd. Doç. Dr. Mevlüt GÜLMEZ
Yrd. Doç. Dr. Mustafa ALTINKÖK
Yrd. Doç. Dr. Muhammet AVAROĞULLARI
Yrd. Doç. Dr. Murat AKYILDIZ
Yrd. Doç. Dr. Murat ERTEN
Yrd. Doç. Dr. Mustafa GİRGİN
Yrd. Doç. Dr. Müge ADNAN
Yrd. Doç. Dr. Müge ŞEN
Yrd. Doç. Dr. Nebiye KORKMAZ
Yrd. Doç. Dr. Necla EKİNCİ
Yrd. Doç. Dr. Nesrin Diler SÖNMEZ
Yrd. Doç. Dr. Nigar İpek EĞİLMEZ
Yrd. Doç. Dr. Nilüfer ÖZCAN DEMİR
Yrd. Doç. Dr. Oğuzhan Dalkıran
Yrd. Doç. Dr. Onur İŞBULAN
Yrd. Doç. Dr. Onur Özmen
Yrd. Doç. Dr. Orkide Bakalım
Yrd. Doç. Dr. Osman Raşit IŞIK
Yrd. Doç. Dr. Ömer KUTLU
Yrd. Doç. Dr. Ömür Gürel SELİMOĞLU
Yrd. Doç. Dr. Ömür KOÇ
Yrd. Doç. Dr. Öner ÇELİKKALELİ
Yrd. Doç. Dr. Özden FİDAN
Yrd. Doç. Dr. Özlem ALKAN ERSOY
Yrd. Doç. Dr. Özlem Yeşim ÖZBEK
Yrd. Doç. Dr. Pervin OYA TANERİ
Yrd. Doç. Dr. Pınar FETTAHLIOĞLU
Yrd. Doç. Dr. Pınar Şafak
Yrd. Doç. Dr. Pınar YILDIZ
Yrd. Doç. Dr. Ramazan Şükrü PARMAKSIZ
Yrd. Doç. Dr. Raşit AVCI
Yrd. Doç. Dr. Rıza AKYÜREK

Yrd. Doç. Dr. Ruken AKAR VURAL
Yrd. Doç. Dr. Salih Çakmak
Yrd. Doç. Dr. Salim SEVER
Yrd. Doç. Dr. Saadet KURU ÇETİN
Yrd. Doç. Dr. Sabriye ŞENER
Yrd. Doç. Dr. Seda DONAT BACIOĞLU
Yrd. Doç. Dr. Sedat İNCE
Yrd. Doç. Dr. Selmin BİLEN
Yrd. Doç. Dr. Sema ÜNLÜER
Yrd. Doç. Dr. Semra SÜTGİBİ
Yrd. Doç. Dr. Semra TİCAN BAŞARAN
Yrd. Doç. Dr. Serkan ARIKAN
Yrd. Doç. Dr. Serpil Alptekin
Yrd. Doç. Dr. Servet GÖZETLİK
Yrd. Doç. Dr. Sevda Barut
Yrd. Doç. Dr. Seval Deniz KILIÇ
Yrd. Doç. Dr. Seval KÜÇÜKTEPE
Yrd. Doç. Dr. Sevim SEVGİ
Yrd. Doç. Dr. Sezer Sabriye İKİZ
Yrd. Doç. Dr. Sezgi SARAÇ
Yrd. Doç. Dr. Sibel ÖZSOY
Yrd. Doç. Dr. Sibel TURHAN TUNA
Yrd. Doç. Dr. Simla COURSE
Yrd. Doç. Dr. Soner AKŞEHİRLİ
Yrd. Doç. Dr. Suat CAKOVA
Yrd. Doç. Dr. Süleyman KARATAŞ
Yrd. Doç. Dr. Sündüs Yerdelen
Yrd. Doç. Dr. Şadan ÖKMEN
Yrd. Doç. Dr. Şahin DANİŞMAN
Yrd. Doç. Dr. Şenay YAPICI
Yrd. Doç. Dr. Şerife Gonca ZEREN
Yrd. Doç. Dr. Şerife Koza ÇİFTÇİ
Yrd. Doç. Dr. Şeyda Deniz TARIM
Yrd. Doç. Dr. Şeyma Şengil AKAR
Yrd. Doç. Dr. Temel TOPAL
Yrd. Doç. Dr. Tuba YOKUŞ
Yrd. Doç. Dr. Tuğba HOŞGÖR
Yrd. Doç. Dr. Tuğba HORZUM
Yrd. Doç. Dr. Turgut TÜRKDOĞAN
Yrd. Doç. Dr. Türkan AKSU
Yrd. Doç. Dr. Uğur DOĞAN
Yrd. Doç. Dr. Ünal BOZYER
Yrd. Doç. Dr. Yusuf SÜLÜN
Yrd. Doç. Dr. Zafer TANGÜLÜ
Yrd. Doç. Dr. Zeynel HAYRAN
Yrd. Doç. Dr. Turgay ÜNALAN
Yrd. Doç. Dr. Vahit BADEMCİ
Yrd. Doç. Dr. Yasemin Taş
Yrd. Doç. Dr. Yıldız KIZILABDULLAH
Yrd. Doç. Dr. Yunus PINAR
Yrd. Doç. Dr. YÜCEL FİDAN
Yrd. Doç. Dr. Zehra Atbaşı
Yrd. Doç. Dr. Zeynep Atik
Yrd. Doç. Dr. Zeynep Eken
Yrd. Doç. Dr. Zeynep UĞURLU
Yrd. Doç. Dr. Zöhre KANMAZ KAYA
Dr. Ali YILMAZ
Dr. Bertan AKYOL
Dr. Birgül ÇAKIR
Dr. Burcu BECEREN ÖZDEMİR
Dr. Ersin ŞAHİN
Dr. Fatih BEKTAŞ
Dr. Göksel ERDEM
Dr. Gizem UYUMAZ
Dr. Hakan TURAN
Dr. Mahmut ARIKAN
Dr. Mehmet YAPICI
Öğr. Gör. Dr.Arzu ÖZKAN CEYLAN
Öğr. Gör. Dr.Berna AYTAÇ
Öğr. Gör. Dr.Hayal YAVUZ GÜZEL
Öğr. Gör. Dr.Mustafa Kemal ÖZTÜRK
Öğr. Gör. Dr.Oya AKYILDIZ
Öğr. Gör. Dr.Savaş CEYLAN
Öğr. Gör. Dr.Savaş ERGÜL
Öğr. Gör. Kazım ARTUT
Öğr. Gör. Murat CANPOLAT
Öğr. Gör. Nihal KURUOĞLU MACCARIO
Öğr. Gör. Sekvan KUZU
Arş. Gör. Birgül Çakır Yıldırım
Arş. Gör. Burak ASMA
Arş. Gör Fatma Şeyma KOÇ

Uluslararası Düzenleme Kurulu Üyeleri

Prof. Dr. Christian Faltis,University of California, Davis, USA
Prof. Dr. Gery McNamara, Dublin City University, Dublin, IRELAND
Prof. Dr. James Banks, University of Washington,USA
Prof. Dr. Jennifer Mahon, University of Nevada, Reno, USA
Prof. Dr. Joe O'hara, Dublin City University, Dublin,IRELAND
Prof. Dr. Lynn Burlbaw, University of Texas A&M, USA
Prof. Dr. Mokter Hossain, University of Alabama, USA
Prof. Dr. Stephen Lafer, University of Nevada, Reno, USA
Doç. Dr. Ayse Çiftçi, Purdue University, IN, USA
Doç. Dr. Ali ERSOY, Anadolu Üniversites , Eskişehir, Türkiye
Doç. Dr. H.Eray ÇELİK, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van, Türkiye
Doç. Dr. Senel Poyrazli, Penn State University, PA, USA
Assist. Professor,Tao Wang,University of Washington, Bothell, USA

(15582) Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Davranış Problemleri ile Annelerinin İstismar Farkındalık Düzeyleri ve Tutumları Arasındaki İlişki

PINAR BAĞÇELİ KAHRAMAN
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

AYŞE ÇUBUKCU
MEB

ÖZET

Problem Durumu

Çocuklar içinde bulundukları sosyal çevrelerinde çeşitli tehlike ve kötülüklerle karşılaşmaktadırlar. Bu tehlikeler arasında en tahrip edici olanı ise çocuk istismarıdır (Topçu, 2009; Yalçın, Koçak ve Duman, 2014). Dünya Sağlık Örgütü (WHO, 2002) çocuk istismarını, "Çocuğun sağlığını, psikososyal ve fiziksel gelişimini olumsuz olarak etkileyen bir yetişkin, toplum veya ülkesi tarafından, bilerek veya bilmeyerek yapılan davranışlar" olarak tanımlanmakta ve çocuk istismarını fiziksel, cinsel, duygusal ve ekonomik istismar olarak dört boyutta incelemektedir. Çocukların öncelikle temel gereksinimlerinin giderilmesi ve desteklenmesi anne ve babalarına ya da onların sorumluluğunu üstlenen kişilere bağlıdır. Ancak tüm çocuklar aynı derecede olanaklara sahip olamamakta, bedensel, zihinsel ve ruhsal gelişimleri yeterli düzeyde gelişememekte ve/veya yetersizliklere sahip olabilmektedirler (Topçu, 2009). Yaşamın ilk dönemlerinde özellikle baskıcı çevrede büyüyen çocuklar bu yetersizliklerden çok fazla etkilenmektedirler. Ayrıca çocuğun istismara mazur kalması, çocuk üzerinde psikolojik ve davranışsal bazı bozukluklar meydana getirmekte ve kalıcı zararlara yol açabilmektedir (Yılmaz ve ark., 2003).

Türkiye'de Çocuk İstismarı (2010), konulu yapılan araştırma sonucunda, araştırmaya katılan tüm çocukların değişen oranlarda da olsa istismara uğradıkları ve bu davranışların en önemli kaynaklarının aile üyeleri, öğretmenler ve akranlar olduğu belirlenmiştir. Çocuğun yetiştirilme ortamı, davranışlarını ve istismara eğilimini etkilemektedir (Güler, Uzun, İşiten, Ülker, Öner, 2002; Kara Doruk, 2012; Pekdoğan ve Kanak, 2017; Polat, 2007). Okul öncesi dönem çocuğun eğitiminde ve gelişiminde en önemli yıllar olarak ifade edilmektedir. Bu açıdan bu dönemde yaşanan davranış sorunlarının belirlenmesi ve gerekli önlemlerin alınması büyük önem taşımaktadır. Ayrıca anne-babaların çocuklarının ilk eğitimcileri olduğundan yola çıkarak, çocuğun davranışları ile yetişkinin tutum ve davranışlarının beraber ele alınmasının önemli olduğu söylenebilmektedir. Ülkemizde okul öncesi dönemde davranış sorunları üzerine yapılmış az sayıda çalışmaya rastlanmıştır (Alisinanoğlu ve Kesicioğlu, 2010; Derman- Taner, Başal, 2013; İkiz, Mete, Ekinci Vural, 2016; Kargı ve Erkan, 2004). Ayrıca yapılan araştırmalar incelendiğinde çocuk ihmal ve istismarına yönelik olarak öğretmen ve öğretmen adaylarına yönelik çalışmaların yapıldığı (Akacan, 2012; Aksel ve Yılmaz Irmak, 2015; Can-Yaşar, İnal-Kızıltepe ve Kandır, 2014; Dereobalı, Çırak Karadağ ve Sönmez, 2013; Karabıyıklı, 2017; Pala, 2011; Sağır ve Gözler, 2013; Sarıbaş, 2013; Tugay, 2008); ancak ebeveynlerin istismar farkındalıkları ile ilgili yapılan çalışmaların çok az ve yeni olduğu görülmektedir (Pekdoğan, 2017). Okul öncesi dönemde çocukların davranışlarının ebeveyn tutumları ve istismara yönelik farkındalıkları ile beraber incelenmesinin, çocuklarda oluşabilecek davranış sorunlarının en az düzeyde ve erken dönemde önüne geçilebileceği düşünülmektedir. Bu açıdan bu araştırmada anne tutumları ve annelerin istismar farkındalıkları ile çocukların davranış sorunları arasındaki ilişkinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi amaçlanmıştır.

Araştırma Yöntemi

Okul öncesi dönem çocuklarının davranış sorunları ile annelerinin istismar farkındalık düzeyleri arasındaki ilişkinin belirlenmesine yönelik yapılan bu araştırmada ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Bu doğrultuda araştırmanın örneklemini Bursa ili merkez ilçelerine bağlı okul öncesi eğitim kurumlarında öğrenim görmekte olan 5-6 yaş grubu çocuklar arasından basit seçkisiz örnekleme yöntemi ile seçilmiş toplam 200 çocuk ve bu çocukların annelerinden oluşmaktadır. Araştırmada kişisel bilgi formu, Pekdoğan (2017) tarafından geliştirilen "İstismar Farkındalık Ölçeği: Ebeveyn Formu", Behar (1976) tarafından geliştirilen ve Kanlıkılıçer (2005) tarafından Türkçe'ye uyarlanan "Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği" ile Demir ve Şendil (2008) tarafından geliştirilen "Ebeveyn Tutum Ölçeği" kullanılmıştır. İstismar Farkındalık Ölçeği Ebeveyn Formu, tek boyutlu olup, beşli likert tipinde hazırlanmış18 maddeden oluşmaktadır. Ebeveyn formundan elde edilen puanın yüksek olması ebeveynlerin istismar farkındalığının yüksek olduğunu göstermektedir. Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği 30 maddeden oluşmaktadır. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan "30", en düşük puan ise "0" olarak belirlenmiştir. 2-6 yaş arası çocukları olan annelerin tutumlarını ölçmek amacıyla geliştirilen Ebeveyn Tutum Ölçeği ise 46 maddeden oluşmakta olup "demokratik, otoriter, aşırı koruyucu ve izin verici" olmak üzere dört alt boyuttan oluşmaktadır. Beşli likert tipinde hazırlanmıştır. Yüksek puan almak o boyutun temsil ettiği davranış şeklini benimsemek anlamına gelmektedir.

Araştırmanın verileri, SPSS programında çözümlenerek değerlendirilecektir. Okul öncesi dönem çocuklarının davranış sorunları ile annelerinin istismar farkındalık düzeyleri ve ebeveyn tutumları arasında ilişkinin olup olmadığı çoklu regresyon

ile değerlendirilecektir. Ayrıca araştırmanın kişisel bilgi formundan elde edilen verilere göre çocukların davranış sorunları ve annelerinin istismar farkındalık düzeyleri de incelenecektir.

Çocuklar içinde bulundukları sosyal çevrelerinde çeşitli tehlike ve kötülüklerle karşılaşmaktadırlar. Bu tehlikeler arasında en tahrip edici olanı ise çocuk istismarıdır (Topçu, 2009; Yalçın, Koçak ve Duman, 2014). Dünya Sağlık Örgütü (WHO, 2002) çocuk istismarını, "Çocuğun sağlığını, psikososyal ve fiziksel gelişimini olumsuz olarak etkileyen bir yetişkin, toplum veya ülkesi tarafından, bilerek veya bilmeyerek yapılan davranışlar" olarak tanımlanmakta ve çocuk istismarını fiziksel, cinsel, duygusal ve ekonomik istismar olarak dört boyutta incelemektedir. Çocukların öncelikle temel gereksinimlerinin giderilmesi ve desteklenmesi anne ve babalarına ya da onların sorumluluğunu üstlenen kişilere bağlıdır. Ancak tüm çocuklar aynı derecede olanaklara sahip olamamakta, bedensel, zihinsel ve ruhsal gelişimleri yeterli düzeyde gelişememekte ve/veya yetersizliklere sahip olabilmektedirler (Topçu, 2009). Yaşamın ilk dönemlerinde özellikle baskıcı çevrede büyüyen çocuklar bu yetersizliklerden çok fazla etkilenmektedirler. Ayrıca çocuğun istismara mazur kalması, çocuk üzerinde psikolojik ve davranışsal bazı bozukluklar meydana getirmekte ve kalıcı zararlara yol açabilmektedir (Yılmaz ve ark., 2003).

Türkiye'de Çocuk İstismarı (2010), konulu yapılan araştırma sonucunda, araştırmaya katılan tüm çocukların değişen oranlarda da olsa istismara uğradıkları ve bu davranışların en önemli kaynaklarının aile üyeleri, öğretmenler ve akranlar olduğu belirlenmiştir. Çocuğun yetiştirilme ortamı, davranışlarını ve istismara eğilimini etkilemektedir (Güler, Uzun, İşiten, Ülker, Öner, 2002; Kara Doruk, 2012; Pekdoğan ve Kanak, 2017; Polat, 2007). Okul öncesi dönem çocuğun eğitiminde ve gelişiminde en önemli yıllar olarak ifade edilmektedir. Bu açıdan bu dönemde yaşanan davranış sorunlarının belirlenmesi ve gerekli önlemlerin alınması büyük önem taşımaktadır. Ayrıca anne-babaların çocuklarının ilk eğitimcileri olduğundan yola çıkarak, çocuğun davranışları ile yetişkinin tutum ve davranışlarının beraber ele alınmasının önemli olduğu söylenebilmektedir. Ülkemizde okul öncesi dönemde davranış sorunları üzerine yapılmış az sayıda çalışmaya rastlanmıştır (Alisinanoğlu ve Kesicioğlu, 2010; Derman- Taner, Başal, 2013; İkiz, Mete, Ekinci Vural, 2016; Kargı ve Erkan, 2004). Ayrıca yapılan araştırmalar incelendiğinde çocuk ihmal ve istismarına yönelik olarak öğretmen ve öğretmen adaylarına yönelik çalışmaların yapıldığı (Akacan, 2012; Aksel ve Yılmaz Irmak, 2015; Can-Yaşar, İnal-Kızıltepe ve Kandır, 2014; Dereobalı, Çırak Karadağ ve Sönmez, 2013; Karabıyıklı, 2017; Pala, 2011; Sağır ve Gözler, 2013; Sarıbaş, 2013; Tugay, 2008); ancak ebeveynlerin istismar farkındalıkları ile ilgili yapılan çalışmaların çok az ve yeni olduğu görülmektedir (Pekdoğan, 2017). Okul öncesi dönemde çocukların davranışlarının ebeveyn tutumları ve istismara yönelik farkındalıkları ile beraber incelenmesinin, çocuklarda oluşabilecek davranış sorunlarının en az düzeyde ve erken dönemde önüne geçilebileceği düşünülmektedir. Bu açıdan bu araştırmada anne tutumları ve annelerin istismar farkındalıkları ile çocukların davranış sorunları arasındaki ilişkinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi amaçlanmıştır.

Okul öncesi dönem çocuklarının davranış sorunları ile annelerinin istismar farkındalık düzeyleri arasındaki ilişkinin belirlenmesine yönelik yapılan bu araştırmada ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Bu doğrultuda araştırmanın örneklemini Bursa ili merkez ilçelerine bağlı okul öncesi eğitim kurumlarında öğrenim görmekte olan 5-6 yaş grubu çocuklar arasından basit seçkisiz örnekleme yöntemi ile seçilmiş toplam 200 çocuk ve bu çocukların annelerinden oluşmaktadır. Araştırmada kişisel bilgi formu, Pekdoğan (2017) tarafından geliştirilen "İstismar Farkındalık Ölçeği: Ebeveyn Formu", Behar (1976) tarafından geliştirilen ve Kanlıkılıçer (2005) tarafından Türkçe'ye uyarlanan "Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği" ile Demir ve Şendil (2008) tarafından geliştirilen "Ebeveyn Tutum Ölçeği" kullanılmıştır. İstismar Farkındalık Ölçeği Ebeveyn Formu, tek boyutlu olup, beşli likert tipinde hazırlanmış18 maddeden oluşmaktadır. Ebeveyn formundan elde edilen puanın yüksek olması ebeveynlerin istismar farkındalığının yüksek olduğunu göstermektedir. Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği 30 maddeden oluşmaktadır. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan "30", en düşük puan ise "0" olarak belirlenmiştir. 2-6 yaş arası çocukları olan annelerin tutumlarını ölçmek amacıyla geliştirilen Ebeveyn Tutum Ölçeği ise 46 maddeden oluşmakta olup "demokratik, otoriter, aşırı koruyucu ve izin verici" olmak üzere dört alt boyuttan oluşmaktadır. Beşli likert tipinde hazırlanmıştır. Yüksek puan almak o boyutun temsil ettiği davranış şeklini benimsemek anlamına gelmektedir.

Araştırmanın verileri, SPSS programında çözümlenerek değerlendirilecektir. Okul öncesi dönem çocuklarının davranış sorunları ile annelerinin istismar farkındalık düzeyleri ve ebeveyn tutumları arasında ilişkinin olup olmadığı çoklu regresyon ile değerlendirilecektir. Ayrıca araştırmanın kişisel bilgi formundan elde edilen verilere göre çocukların davranış sorunları ve annelerinin istismar farkındalık düzeyleri de incelenecektir.

Anne tutumları ve annelerin istismar farkındalıkları ile çocukların davranış sorunları arasındaki ilişkinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesinin amaçlandığı bu araştırma sonucunda, annelerin tutumları ve istismar farkındalıkları ile çocukların davranış sorunları arasında ilişki olacağı düşünülmektedir. Ayrıca çocuğun cinsiyetinin, anne ve baba eğitim düzeyinin ve annenin çalışma durumunun da bu ilişkiyi etkileyeceği düşünülmektedir. Nitekim Pekdoğan ve Kanak (2017) yaptıkları araştırma sonucunda çalışan annelerin çocuklarına daha fazla istismar uyguladıklarını belirlemişler ve bu durumun annenin evde de iş yükünün olmasına bağlı olabileceği yorumunu yapmışlardır. Ayrıca annelerin eğitim düzeyinin düşük olmasının çocuk ihmal ve istismarını arttırdığı belirten araştırmalar (Kara Doruk, 2012) var olmakla birlikte, çocukların davranış bozukluklarında anne ve babanın öğrenim durumunun ve sosyo-ekonomik düzeyin önemli olmadığını ifade eden araştırmalar da bulunmaktadır (Alisinanoğlu ve Ulutaş, 2003). Bu çalışma doğrultusunda anne tutumları, istismar farkındalıkları

belirlenerek çocukların davranış sorunları ile ilişkisi farklı değişkenlere göre incelenerek annelere yönelik olarak verilecek olan eğitimlere katkı sağlanacağı düşünülmektedir.

Beklenen/Geçici Sonuçlar

Anne tutumları ve annelerin istismar farkındalıkları ile çocukların davranış sorunları arasındaki ilişkinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesinin amaçlandığı bu araştırma sonucunda, annelerin tutumları ve istismar farkındalıkları ile çocukların davranış sorunları arasında ilişki olacağı düşünülmektedir. Ayrıca çocuğun cinsiyetinin, anne ve baba eğitim düzeyinin ve annenin çalışma durumunun da bu ilişkiyi etkileyeceği düşünülmektedir. Nitekim Pekdoğan ve Kanak (2017) yaptıkları araştırma sonucunda çalışan annelerin çocuklarına daha fazla istismar uyguladıklarını belirlemişler ve bu durumun annenin evde de iş yükünün olmasına bağlı olabileceği yorumunu yapmışlardır. Ayrıca annelerin eğitim düzeyinin düşük olmasının çocuk ihmal ve istismarını arttırdığı belirten araştırmalar (Kara Doruk, 2012) var olmakla birlikte, çocukların davranış bozukluklarında anne ve babanın öğrenim durumunun ve sosyo-ekonomik düzeyin önemli olmadığını ifade eden araştırmalar da bulunmaktadır (Alisinanoğlu ve Ulutaş, 2003). Bu çalışma doğrultusunda anne tutumları, istismar farkındalıkları belirlenerek çocukların davranış sorunları ile ilişkisi farklı değişkenlere göre incelenerek annelere yönelik olarak verilecek olan eğitimlere katkı sağlanacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler : Okul öncesi dönem, davranış problemleri, istismar, anne tutumu

Kaynakça

Akacan, B. (2012). Ortaöğretim Okullarında Görev Yapan Eğitimcilerin Çocuk İstismarına İlişkin Görüşleri. *Turkish International Journal of Special Education and Guidance & Counselling (TIJSEG) ISSN: 1300-7432*, *1*(2).

Aksel, E. Ş. ve Irmak, T. Y. (2015). Çocuk cinsel istismarı konusunda öğretmenlerin bilgi ve deneyimleri. *Ege Eğitim Dergisi*, *16*(2), 373-391.

Alisinanoğlu, F. ve Kesicioğlu, O. S. (2010). Okul öncesi dönem çocuklarının davranış sorunlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi (Giresun ili örneği). *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 93-110.

Alisinanoğlu, F. ve Ulutaş, İ. (2003). Çocukların kaygı düzeyleri ile annelerinin kaygı düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, *28*(128),65-71.

Can- Yaşar, M. , Kızıltepe, G. İ. ve Kandır, A. (2014). Öğretmen adaylarının çocuklardaki fiziksel istismar belirtilerine ilişkin farkındalıkları. Kuramsal Eğitimbilim Dergisi, 7(3),286-303.

Şendil, G. ve Demir, K. E. (2008). Ebeveyn tutum ölçeği. *Türk Psikoloji Yazıları*, *11*(21), 15-25.

Dereobalı, N., Karadağ, S. Ç. ve Sönmez, S. (2013). Okulöncesi eğitim öğretmenlerinin çocuk istismari ihmali şiddet ve eğitimcilerin rolü konusundaki görüşleri. *Ege Eğitim Dergisi*, *14*(1), 50-66.

Derman-Taner, M. ve Başal, H.,A. (2013). Okulöncesi Çocuklarında Gözlenen Davranış Problemleri İle Ailelerinin Anne-Baba Tutumları Arasındaki İlişki. *Amasya Üniversitesi EğitimFakültesi Dergisi*, Sayı, 2(1), 115-144.

Kanlıkılıçer, P. (2005). Okul öncesi davranış sorunları tarama ölçeği: Geçerlilik güvenirlik çalışması. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul*.

Kara Doruk, S. (2012). 0-14 yaş çocuğu olan annelerin çocuklarına yönelik fiziksel ve duygusal istismar/ihmal durumu. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri: Erciyes Üniversitesi.

Karabıyıklı, T. H. (2017). Öğretmen Adaylarının Çocuk İstismarı Ve İhmaline Yönelik Farkındalık Düzeyleri. *Journal of International Social Research*, *10*(50), 541-546.

Kargı, E. ve Erkan, S. (2004). Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Sorun Davranışlarının İncelenmesi. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 27, 135-144.

Pala, B. (2011). Geleceğin öğretmenlerinin çocuk istismarı ve ihmali konusunda bilgi ve farkındalık düzeyleri. *Aile Hekimliği Anabilim Dalı Tıpta Uzmanlık Tezi. Osmangazi Üniversitesi Tıp Fakültesi, Eskişehir*.

Pekdoğan, S. (2017). İstismar Farkındalık Ölçeği Ebeveyn Formu: Ölçek Geliştirme Çalışması. Akademik Bakış Dergisi, 62,174-185.

Pekdoğan, S. ve Kanak, M. (2017). 4-6 Yaş Çocuğa Sahip Annelerin İstismar Düzeylerinin Kadının Çalışması Ve Algılanan Cinsiyet Rolleri İle Olan İlişkisinin İncelenmesi. *Journal of International Social Research*, *10* (48), 510-516.

Polat, O. (2007). Tüm Boyutlarıyla Çocuk İstismarı 1. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Sağır, M. ve Gözler, A. (2013). Sınıf Öğretmenlerinin Çocuk İstismarı ve İhmaline Yönelik Görüşleri ve Farkındalık Düzeyleri1. *Türkiye Sosyal Politika ve Çalışma Hayatı Araştırmaları Dergisi*, *3*(5), 67-102.

Sarıbaş, K. A. (2013). Okul öncesi öğretmenlerinin çocuk istismarına yönelik farkındalıklarının belirlenmesi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*.

Topçu, S. (2009). Silinmeyen İzler Çocuk, Genç ve Engellilerin İstismar ve İhmali. Ankara: Phoenix.

Tugay, D. (2008). Öğretmenlerin çocuk istismarı ve ihmaline yönelik farkındalık düzeyleri. *Yayınlanmamış Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans tezi*.

Türkiye'de Çocuk İstismarı, (2010), Türkiye'de Çocuk İstismarı ve Aile İçi Şiddet Araştırması Özet Rapor. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu. Ankara

WHO (2002). Dünya Sağlık Örgütü. http://www.who.int/violence_injury _prevention/ iolence/child/en/

Yalçın, H., Koçak, N. ve Duman, G. (2014). Anne babaların çocuk istismarıyla ilgili tutumlarının incelenmesi. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, *2014*(3), 137-143.

Yılmaz, G., İşiten, N., Ertan, Ü. ve Öner, A. (2003). Bir çocuk istismarı vakası. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, *46*(4), 295-302.